

УДК 800.7

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/46-1-20>

Юлія ГОЛОЦУКОВА,

orcid.org/0000-0001-7624-9927

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри слов'янської філології та перекладу

Маріупольського державного університету

(Маріуполь, Донецька область, Україна) *golotsykov@gmail.com*

Ганна МАСЛОВА,

orcid.org/0000-0002-2479-0612

старший викладач кафедри слов'янської філології та перекладу

Маріупольського державного університету

(Маріуполь, Донецька область, Україна) *a.maslova@mdu.in.ua*

Людмила ДУБОВИК,

orcid.org/0000-0002-1932-3542

магістрант кафедри слов'янської філології та перекладу

Маріупольського державного університету

(Маріуполь, Донецька область, Україна) *liusiadubovik@gmail.com*

ВПЛИВ ДІЄСЛІВНИХ КАТЕГОРІЙ НА ВИБІР ТЕРМІНА ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У статті розглянуто теоретичні основи і наукові концепції з проблеми формування і становлення науково-технічної термінології в російській і українській мовах; проаналізовано способи дієслівного терміноутворення російської та української мов; на основі відібраного з науково-технічних словників і наукових текстів матеріалу проаналізовано особливості перекладу термінів, що позначають процесові поняття, з російської на українську мову; досліджено, як на вибір термінів, що позначають процесові поняття, під час перекладу їх з російської на українську мову впливають вид, стан, перехідність / неперехідність похідного дієслова. У роботі стверджується, що для російської та української мов характерні специфічні особливості у використанні дієслівних префіксів для вираження видових значень та додаткових відтінків процесу: у більшості російських та українських дієслів значення префіксів та їх функцій не збігається, що також необхідно враховувати під час перекладу термінів. Виявлено, що українська мова, на відміну від російської, завжди здатна чітко розрізнити поняття dokonanoї та nedokonanoї дії, використовуючи продуктивні способи дієслівного творення. Визначено, що: під час перекладу термінів, що позначають такі процесові поняття, як «дія», «назва дії», «наслідок дії», необхідно враховувати вид дієслів, від яких ці терміни утворено; на переклад термінів на позначення «властивість об'єктів та суб'єктів за дією» впливає станове значення дієслова, яке визначають з контексту; для точного перекладу термінів, що позначають «перебування об'єкта чи суб'єкта у стані дії», і термінів, що позначають «найменування учасників процесу», важливо враховувати перехідність (неперехідність) мотивуючої основи; російські терміни, що позначають «перебування об'єкта / суб'єкта у стані дії», виражені дієприкметниками, під час перекладу українською мовою передають дієприкметниками або описовими конструкціями; російські терміни, що позначають «найменування учасників процесу», передають віддієслівними іменниками, але перехідність (неперехідність) мотивуючої основи є визначальною під час перекладу таких термінів з російської на українську мову.

Ключові слова: дієслово, дія, категорія виду, категорія стану, перехідність / неперехідність, процес, результат, термін.

Yulia HOLOTSUKOVA,

orcid.org/0000-0001-7624-9927

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Slavic Philology and Translation

Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) golotsykov@gmail.com

Hanna MASLOVA,

orcid.org/0000-0002-2479-0612

Senior Lecturer at the Department of Slavic Philology and Translation

Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) a.maslova@mdu.in.ua

Ludmila DUBOVIK,

orcid.org/0000-0002-1932-3542

Master's degree at the Department of Slavic Philology and Translation

Mariupol State University

(Mariupol, Donetsk region, Ukraine) liusiadubovik@gmail.com

THE INFLUENCE OF EFFECTIVE CATEGORIES ON THE CHOICE OF TERM WHEN TRANSLATING FROM RUSSIAN INTO UKRAINIAN

The article considers the theoretical foundations and scientific concepts on the problem of formation and formation of scientific and technical terminology in Russian and Ukrainian languages; methods of verbal term formation of Russian and Ukrainian languages are analyzed; on the basis of the material selected from scientific and technical dictionaries and scientific texts, the peculiarities of the translation of terms denoting process concepts from Russian into Ukrainian are analyzed; investigated how the choice of terms denoting process concepts, when translating them from Russian into Ukrainian, is influenced by the type, state, transitivity / intransitiveness of the derived verb. The paper argues that Russian and Ukrainian languages have specific features in the use of verb prefixes to express specific meanings and additional nuances of the process: in most Russian and Ukrainian verbs the meaning of prefixes and their functions do not match, which must also be taken into account when translating terms. It was found that the Ukrainian language, in contrast to Russian, is always able to clearly distinguish between the concepts of perfect and imperfect action, using productive methods of verb creation. It is determined that: when translating terms that denote such process concepts as "action", "name of action", "consequence of action", it is necessary to take into account the type of verbs from which these terms are formed; the translation of terms to denote "property of objects and subjects by action" is influenced by the class meaning of the verb, which is determined from the context; for an accurate translation of terms denoting "being of an object or subject in action" and terms denoting "names of participants in the process", it is important to take into account the transience (non-permanence) of the motivating basis; Russian terms denoting "being of an object / subject in a state of action", expressed by adjectives, when translated into Ukrainian are transmitted by adjectives or descriptive constructions; Russian terms denoting "names of participants in the process" are conveyed by verb nouns, but the transitivity (non-transitivity) of the motivating basis is decisive when translating such terms from Russian into Ukrainian.

Key words: verb, action, category of kind, category of state, transience / impermanence, process, result, term.

Постановка проблеми. Сучасна епоха характеризується бурхливим розвитком усіх галузей науки і техніки, процесами їх інтеграції та міжнародного кооперування. У зв'язку з цим виникає необхідність удосконалення системи передачі та обробки інформації, співпраці вчених різних країн у різних сферах науки. Це, безумовно, вносить суттєві корективи в лінгвістичну модель світу, оскільки субмови науки і техніки розвинулися настільки, що нерідко між професіоналами відповідної галузі відсутнє будь-яке порозуміння. Саме тому вивчення термінологічної лексики як каркасного словника мови фахівців – одна з найактуальніших завдань сучасної лінгвістики.

Аналіз досліджень. Протягом останніх років в Україні проведено серйозні наукові дослідження в термінології. Свідченням посиленої уваги наукової еліти до проблем української термінології стали загальноукраїнські конференції, відображення термінологічної тематики у матеріалах міжнародних конгресів, а також численні публікації в наукових збірниках і засобах масової інформації.

Надзвичайно актуальною і однією з найскладніших є проблема інтенсифікації та оптимізації перекладу науково-технічної літератури, оскільки невдалий переклад терміна, спотворене найменування може призвести до спотворення наукової концепції. Український дослідник І. Білодід підкреслює, що «під час створення нових термінів

перед укладачами постає на перший погляд не дуже суттєва проблема: як передати новий термін у рідній мові. Чи просто запозичити його з мови-джерела, переписавши його за правилами рідної орфографії, чи перекласти цей термін на рідну мову. А якщо перекласти, то яким чином – буквально (під кальку) чи описово? Ця проблема є досить серйозною» (Павлова, 2011: 15).

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує проблема перекладу термінів, що позначають процесові поняття як важливий складник російсько-українського перекладу. Зазначимо, що поняття процесу передбачає ті чи ті зміни, які відбуваються в часі. Дієслово позначає процес і виражає це значення у формах виду, стану, особи, числа, часу, способу, роду (у минулому часі й умовному способі). Аналіз наукових робіт зарубіжних і вітчизняних термінологів свідчить про те, що питання про роль дієслів у науково-технічній термінології належить до найбільш складних і найменш досліджених аспектів синхронного дослідження термінів. Дійсно, у мовній ієрархії ця частина мови посідає центральну позицію, має активну і широку валентність, а за наявністю кількості морфологічних форм і категорій помітно виділяється серед інших лексико-граматичних класів слів. Саме система дієслів налічує найбільшу кількість віддієслівних похідних, які в науковій літературі позначені термінами.

Слід зауважити, що спеціальних робіт, в яких фундаментально було б досліджено проблему російсько-українського перекладу щодо узгодженості способів найменування термінів, що позначають процесові поняття, фактично немає.

Мета даної роботи полягає у відстеженні впливу дієслівних категорій на вибір термінів, що позначають процесові поняття, під час перекладу їх з російської на українську мову.

Об'єктом нашого дослідження є науково-технічні терміни. **Предметом** – граматичні категорії науково-технічних термінів, виражених дієсловами і дієслівними формами, у російській і українській мовах, які впливають на вибір терміна під час перекладу.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток науки і техніки, спільне використання сучасних інноваційних технологій у промисловості, сприяли тому, що одним із пріоритетних напрямів термінологічних досліджень російських і українських учених стала інтенсифікація перекладацької діяльності, а також оптимізація перекладу науково-технічної літератури. Як зауважив фізик-термінолог В. Моргунок, «науково-технічні терміни з російської на українську мову не

перекладають, як звичайні слова. Оптимальним є такий шлях перекладу термінів: «поняття – український термін, а не іншомовний термін – український термін». Тому проблема перекладу науково-технічних термінів – одна з найскладніших проблем термінознавства.

Нами були виділені такі типи помилок, властивих сучасній науково-технічній мові: застосування поморфемного перекладу російських термінів, що позначають процес або його назву: *сварка* – «*зварка*» замість «*зварювання*», *ускорение* – «*ускорення*» замість «*привидишування, прискорювання*»; вживання перекручених російських термінів (суржик), що позначають наслідок дії: «*розтяжіння*» замість «*розтяг*», «*розкол*» замість «*розколина*»; позначення одним терміном суб'єктів і об'єктів процесу: *расширитель* – розширник (як суб'єкт, так і об'єкт) замість розширник як суб'єкт та розширянець як об'єкт; функціонування неприродних для української мови дієприкметників, що характеризують властивості суб'єктів та об'єктів за дією: «*змінюючий*» замість «*змінювальний*», «*розтягуючий*» замість «*розтягальний*»; надмірна частота вживання термінів-дієприкметників для позначення процесу, що характеризує задіяність об'єкта або суб'єкта у певному завершеному або незавершеному процесі: «*ползучий*» замість «*що повзе*»; «*текучий*» замість «*що тече*»; «*стоячий*» замість «*що стоїть*»; зловживання орудним відмінком у поєднанні з пасивними формами дієслова: *написаний автором, розроблено нами*. Для української мови характерні конструкції: «*пасивна форма дієслова + орудний інструментальний*»: *написано ручкою, зорано трактором* або «*називний особи + активна форма дієслова*»: *автор написав, ми розробили*.

Система правил дієслівного українського термінотворення дозволяє найбільш точно перекладати науково-технічні терміни з російської на українську мову. Однак, на наш погляд, під час перекладу терміна, що позначає процесові поняття, з російської на українську мову необхідно враховувати граматичні категорії (вид, стан, перехідність (неперехідність)) дієслова, від якого утворено цей термін.

Аналіз нашого матеріалу з погляду відповідності видових форм російських і українських дієслів, а також причин їх невідповідності, показав, що в українській мові для позначення науково-технічних термінів, що позначають такі процесові поняття, як дія, назва дії, наслідок дії, у більшості випадків використовують дієслова доконаного і недоконаного виду, а в російській мові частіше вживають іменники. Використання в українській

мові системи правил віддієслівного терміноутворення, згідно з якою для позначення термінів цієї групи використовують дієслова та віддієслівні іменники, дозволило зробити процес перекладу термінів більш досконалим. Але під час перекладу термінів, що позначають такі процесові поняття, як *дія, назва дії, наслідок дії*, з російської на українську мову особливо важливо враховувати *вид* дієслів, від яких були утворені ті чи інші терміни. Розглянемо вплив категорії виду на вибір терміна під час перекладу його з російської на українську мову на конкретному матеріалі.

Терміни, що позначають дію. Як вже було зазначено, в російській і українській мовах терміни, які означають дію (процес), позначаються дієсловами. При цьому дієслова доконаного виду з російської мови на українську (і навпаки) перекладають як дієслова доконаного виду, а недоконаного – як дієслова недоконаного виду. Для точного перекладу термінів, що позначають дію, необхідно враховувати особливості утворення видових значень термінів-дієслів у російській та українській мовах, а саме: 1) для утворення різних видових значень термінів використовуються переважно суфікси, загальні для російської та української мов: *-а-, -я-, -и-, -и-, -и-, -и-* (*-і-, -и-*); 2) в українській мові широко використовуються суфікси *-ува-* (*-юва-*), зрідка *-а-*, а в російській мові – *-ива-* (*-ыва-*).

Аналіз дієслівного терміноутворення російської та української мов дозволяє нам стверджувати, що для російської та української мов характерні специфічні особливості у використанні дієслівних префіксів для вираження видових значень і додаткових відтінків процесу.

У ролі модифікаторів видового значення в російській мові виступає невелика група префіксів: *от-, с-, за-, про-, по-* та рідше *вы-, на-, о-, у-, из-, раз-, при-, пере-, под-, воз-*; а в українській мові: *у-* (*в-*), *з-* (*зі-*), *с-, на-, по-, при-* та рідше *за-*.

У більшості російських та українських дієслів значення префіксів та їх функцій не збігається, що також необхідно враховувати під час перекладу термінів. Наприклад, у російській мові терміни-дієслова доконаного виду, що позначають повну вичерпаність предмета дією, утворюються за допомогою префіксів *из-, от-*, а в українській – це значення передають префікси: *ви-, від-*: *измерить – виміряти*; *измотать – вимотати* *изобрести – винайти*; *отклонить – відхилити*; *отделить – відокремити*.

У російській мові терміни, що позначають дії з додатковим кількісно-часовим відтінком, утворюються за допомогою префікса *у-*, а в українській – використовують префікси *по-, при-, під-*,

з-: *усилить – підсилити*; *ускорить – прискорити*, *поскорити*; *уменьшить – зменшити*; *увеличить – збільшити*.

До специфічних особливостей українського терміноутворення відносять те, що українська мова, на відміну від російської, завжди здатна чітко розрізнити поняття доконаної та недоконаної дії, використовуючи продуктивні способи дієслівного творення (префіксацію, суфіксацію, префіксально-суфіксальний спосіб). Наприклад, у російській мові терміни, що позначають процесові поняття, виражені дієсловами доконаного та недоконаного виду *-овать*, часто позначають одним дієсловом: *деформировать, абсорбировать, амортизировать, аккумулировать, прогнозировать, программировать*.

Вид таких термінів можна визначити лише з контексту, що ускладнює переклад і часто спотворює значення терміна. Порівняємо: *аккумулировать (недок.) – акумулювати (недок.), закумулювати (док.); прогнозировать (недок.) – прогнозувати (недок.), спрогнозувати (док.); программировать (недок.) – програмувати (недок.), спрограмувати (док.); стабилизировать (недок.) – стабілізувати (недок.), застабілізувати (док.)* тощо.

Терміни, що позначають назву дії. Як уже було сказано, дію (процес) в українській мові позначають дієсловами навіть там, де в російській мові використовуються іменники: Пор.: *требуется изучения – вимагає вивчати, требуется установления – вимагає встановити, требуется рассмотрения – потребує розглянути* тощо. Але в сучасному науково-технічному перекладі термінів з російської українською мовою часто назву дії позначають віддієслівними іменниками. У російсько-українських науково-технічних словниках подається велика кількість таких термінів з потрібними поясненнями, щоб користувач міг вживати їх правильно, але тільки в тих випадках, де не можна обійтися дієсловом.

В українській мові терміни, позначені віддієслівними іменниками недоконаної (незакінченої) дії, утворюються від дієслів недоконаного виду, а ті, які позначають дію завершену, – від дієслів доконаного виду заміною *-ати, -яти, -ути, -ити, -іти* на *-ання, -ення, -іння, -иття, -іття, -уття*: *отливать – відливати – відливання, отлить – відлити – відлиття; отображать – відбивати – відбивання; отобразить – відобразити – відображення, отобразить – відбитти – відбиття, отобразить – відобразити – відображення* і таке інше.

Терміни, що позначають наслідок дії або величину, якою її вимірюють. У російській та українській мовах терміни, які позначають наслідок дії

або величину, якою її вимірюють, позначають віддієслівними іменниками.

У російському терміноутворенні віддієслівні іменники, що позначають назву дії або її величину, утворюються за допомогою продуктивних суфіксів: **-к(а)**, **-овк(а)**, **-ан(ие)**, **-иван(ие)**, **-ован(ие)**, **-еван(ие)**, **-ен(ие)**, **-имосьть**, **-ость**: *съёмка, пикировка, тиснение, расходимость, отклонение, изображение, искривление, насечка* тощо. Такий термін у російській мові може означати одночасно кілька понять: назва дії та наслідок дії (величину, якою її вимірюють). На відміну від російського терміноутворення, в українській мові для кожної з названих категорій існують певні засоби позначення, що залежать від виду мотивуючого дієслова, що має важливе значення для перекладу термінів. Порівняємо: **назва дії**: рос. *давление, ускорение, оценка* – *тиснення, прискорювання, прискорення, оцінювання, оцінення*; **наслідок дії**: рос. *давление, ускорение, оценка* – *тиск, прискорина, оцінка*.

Категорія стану, як і категорія виду, охоплює всі дієслівні форми та виражає відношення дії до суб'єкта та об'єкта. З поняттям стану пов'язане поняття перехідності (неперехідності) дієслова.

В елементарній дії можуть брати участь один або два учасники. Учасника, дія якого направлена на іншого учасника, називають суб'єктом, а його дія та якості – активними. Учасника, який зазнає дії суб'єкта, називають об'єктом, а його дію та якості – пасивними. Відношення дії до суб'єкта та об'єкта виражають не тільки співвідносні форми активного та пасивного стану. Таке відношення здатні виражати всі зворотні дієслова, які демонструють, що дію суб'єкта спрямовано на себе, і суб'єкт дії одночасно є його об'єктом. Дієслова активного стану завжди перехідні, а пасивного – неперехідні, але утворюються від перехідних дієслів.

Терміни, що позначають властивості об'єктів та суб'єктів за дією. У термінології російської мови поняття, що позначають властивості об'єктів та суб'єктів за дією, виражаються активними та пасивними дієприкметниками: *режущий* – *тот, который режет*; *управляемый* – *тот, которым можно управлять* тощо.

В українській мові, на відміну від російської, терміни, що належать до цього класу, завжди виражаються віддієслівними прикметниками. При перекладі з російської на українську мову на вибір термінів, що позначають властивості об'єктів та суб'єктів дії, впливає значення стану дієслова, яке визначають із контексту. Серед таких понять розрізняють: а) терміни, що позначають властивості, що характеризують призначення суб'єкта викону-

вати активну дію; б) терміни, що позначають здатність суб'єкта виконувати активну дію; в) терміни, що виражають здатність виконувати пасивну дію; г) терміни, які не мають значення стану.

В українській мові терміни, що позначають властивості, що характеризують призначення суб'єкта виконувати активну дію, утворюють віддієслів активного стану недоконаного виду, відкиданням суфікса **-ти** та додаванням **-льн(ий)**: *змінювати* – *змінювальний*, *розтягати* – *розтягальний*, *крутити* – *крутильний*, *деформувати* – *деформувальний* тощо; а також за допомогою суфікса **-ч(ий)**: *виконувати* – *виконавчий*, *відбудовувати* – *відбудовчий*, *установлювати* – *установчий* тощо.

Терміни, що позначають здатність суб'єкта виконувати активну дію, теж виражають віддієслівними прикметниками і утворюють віддієслів активного стану недоконаного виду, відкидаючи суфікси і додаючи **-івн(ий)**: *рятувати* – *рятувний*, *гальмувати* – *гальмівний* тощо.

Віддієслівними прикметниками позначають терміни, які виражають здатність об'єкта піддаватися впливу суб'єкта і тим самим виявляти наслідок дії. Такі терміни утворюють подібно до іменників, які позначають наслідок дії, переважно від дієслів пасивного стану, які позначають недоконану дію, або від префіксальних дієслів: за допомогою суфікса **-н(ий)**: *сдвигаемый* – *сунути*, *зсувати* – *зсувний*; за допомогою суфікса **-овн(ий)** від дієслів, які закінчуються на **-овувати**: *направляемый* – *спрямовувати* – *спрямовний*; *опровержимый* – *спростовувати*, *спростовний*; за допомогою суфікса **-енн(ий)**, **-анн(ий)**: *упрочнимый* – *міцнити*, *зміцнювати* – *зміцнений*; *преодолимый* – *долати*, *здолати* – *здолатний*.

Терміни-рефлексиви, а також ті, що не мають станового значення, що позначають здатність виконувати дію, спрямовану на себе, або дію, не спрямовану ні на кого, утворюють переважно віддієслівних форм недоконаного виду, що не мають префікса, за допомогою суфіксів **-к(ий)**, **-лив(ий)**, **-уч(ий)**, **-ив(ий)**, **-ав(ий)**: *текущий* – *текти* – *текучий*, *течкий*; *ползущий* – *повзти* – *повзучий*, *повзкий*; *летающий* – *летіти* – *леткий*; *меняющийся* – *мінатися* – *мінливий*; *мерцающий* – *мерехтіти* – *мерехтливий*; *светящийся* – *світитися* – *світливий*; *взлетающий* – *злітати* – *злотавий* тощо.

Аналізуючи словниковий матеріал та використання його у науково-технічних текстах, ми переконалися, що перехідність (неперехідність) дієслів впливає на вибір термінів, що позначають перебування об'єкта або суб'єкта у стані дії, а також таких, що позначають найменування учасників

процесу, при перекладі таких термінів з російської українською мовою. Зауважимо, що дію (процес), у якій беруть участь активний і пасивний учасники (суб'єкт та об'єкт), називають перехідною, а дію, у якій бере участь лише один виконавець, спрямовуючи її на саму себе або не спрямовуючи її ні на кого, називають неперехідною.

Терміни, що позначають перебування об'єкта чи суб'єкта у стані дії. Терміни, що позначають перебування об'єкта чи суб'єкта у стані дії, характеризують їхню задіяність у певному перехідному чи неперехідному процесі.

Аналіз дослідженого нами матеріалу показав, що у російській мові терміни, що позначають перебування об'єкта чи суб'єкта у стані дії, виражають дієприкметниками. В українській мові значення таких термінів передають описовою конструкцією та пасивними дієприкметниками. Під час перекладу термінів, які позначають перебування об'єкта чи суб'єкта у стані дії, з російської на українську враховують перехідність (неперехідність) мотивуючих дієслів, оскільки це є визначальним під час вибору термінотворчих способів і засобів.

Порівняльний аналіз словникового матеріалу показав, що в українській мові значення перехідних термінів, що виражають здатність суб'єкта виконувати активну дію, передають традиційною для української мови конструкцією **який (що) + дієслово: *растягивающий*** – який розтягає, що розтягає, який розтягнув, що розтягнув, причому не рекомендується вживання формально скопійованих з російської мови дієприкметників, які закінчуються на **-уючий, -аючий, -учий, -ачий**, тому що суфікси прикметників, що є в українській мові **-ч(ий)**, відповідають російським суфіксам прикметників **-ч(ий)**, а не дієприкметниковим **-щ(ий)**.

Терміни, що позначають перебування об'єкта або суб'єкта в стані пасивної дії, виражають пасивними дієприкметниками, утвореними подібно до іменників, які позначають назву дії, тобто від дієслів недоконаного виду утворюються дієприкметники, які позначають перебування в стані недоконаної неперехідної дії, а від дієслів доконаного виду – дієприкметники, які позначають перебування у стані здійсненої неперехідної дії: а) за допомогою суфіксів **-н(ий), -т(ий)**: *прокатываемый* – прокатувати – прокатуваний; *сдвигаемый* – зрушувати – зрушуваний; *сдвинутый* – зрушити – зрушений; б) за допомогою суфікса **-ован(ий)**, якщо дієслово закінчується на наголошений **-увати**: *калькувати* – калькування – *калькований* тощо.

В українській мові, щоб позначити перебування у стані доконаної неперехідної дії, також

використовують терміни-дієприкметники, які утворюють від незворотних неперехідних дієслів доконаного виду заміною суфікса. **-ти** на **-л(ий)**: *зрости* – *зрослий*; *зміцнити* – *зміцнілий*; *поміцнішати* – *поміцнішаний*; *подовшати* – *подовшаний* тощо.

Терміни, що позначають найменування учасників процесу. Терміни, що позначають найменування учасників процесу, у російській та українській мовах виражають віддієслівними іменниками. На відміну від російських термінів цієї групи на **-тель, -щик, -ник**, українські терміни, якими позначають найменування суб'єкта, утворюють від перехідного дієслова недоконаного виду за допомогою суфіксів **-ач, -ник, -івник, -альник, -ар, -яр, -ець**: *поставщик* – постачати – *постачальник*; *чертежник* – креслити – *кресляр*; *уточнитель* – стоншувати – *стоншувач*; *настройщик* – ладнати – *ладнальний*; *горелка* – палити – *пальник*; *расширитель* – розширяти – *розширювач* і таке інше.

Зауважимо, що термін, що позначає об'єкт дії, позначають іменниками, які можна утворити від пасивних дієприкметників, в основному заміною **-ний (-на)** на **-нець (-нка), -нь**: *притискати* – *притиснений* – *притисненець*; *змінювати* – *змінювана* – *змінюванка*; *розширяти* – *розширяний* – *розширянець* і подібне.

Отже, для правильного перекладу термінів, що позначають найменування учасників процесу, важливо знати, яке поняття термінується: суб'єкт чи об'єкт, і навіть враховувати перехідність (неперехідність) похідного дієслова.

Висновки. Результати нашого дослідження свідчать, що під час перекладу термінів з російської на українську мову слід розрізняти способи позначення понять процесу та наслідку процесу. Під час перекладу термінів, що позначають процесові поняття, з російської українською мовою необхідно враховувати граматичні категорії (вид, стан, перехідність (неперехідність)) дієслова, від якого утворено цей термін. Їх неврахування призводить до неточного перекладу, а інколи – навіть до спотворення змісту.

Проблема російсько-українського перекладу термінів, що позначають процесові поняття, є надзвичайно актуальною і має перспективу подальшого дослідження, зокрема, за межами нашого дослідження залишилися питання: відношення термінології та інших лексичних одиниць як мови науки, так і загальноживаної лексики; визначення специфіки таких явищ, як полісемія, синонімія, антонімія тощо у межах термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'яков А., Кияк Т., Куделько З. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Academia, 2000. 218 с.
2. Павлова О. Основи термінознавства. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Рівне : Волинські обереги, 2011. 200 с.
3. Панько Т., Кочан І. Мацюк Г. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 260 с.

REFERENCES

1. D'yakov A., Kiyak T., Kudel'ko Z. Osnovi terminotvorennya: Semantichni ta sociolingvistichni aspekti [Fundamentals of term formation: Semantic and sociolinguistic aspects]. Kyiv: KM Academia, 2000. 218 p. [in Ukrainian].
2. Pavlova O. Osnovi terminoznavstva. Navchal'nyj posibnik dlya studentiv vishchih navchal'nih zakladiv [Fundamentals of terminology. A textbook for students of higher educational institutions]. Rivne: Volins'ki oberegi, 2011. 200 p. [in Ukrainian].
3. Pan'ko T., Kochan I. Macyuk G. Ukrayins'ke terminoznavstvo [Ukrainian terminology]. L'viv: Svit, 1994. 260 p. [in Ukrainian].